

NOVERBAL MULOQOTNING VOKAL ELEMENTLARI

Xodjayeva Dilafroz Izzatullayevna

Bux.D.U, PhD, Adabiyotshunoslik kafedrasini mudirasi

Bozorova Matluba Aminovna

Buxoro davlat universiteti magistranti

E-mail: m.a.bozorova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu tezis muloqotning vokal elementlariga bag'ishlangan. Bu yerda vokal va novakal elementlar va ularning qo'llanishi haqida fikrlar yuritilgan.

Kalit so'zlar. Vokal, vokal elementlar, novakal elementlar, muloqot, noverbal muloqot.

Аннотация. Данная работа посвящена голосовому общению и использованию голосовых и не голосовых файлов и документов

Ключевые слова. Вокал, вокальные элементы, невербальные элементы, коммуникация, невербальная коммуникация.

Annotation. This thesis is devoted to the vocal elements of communication. Here are thoughts on vocal and non-vocal elements and their uses.

Key words. Vocal, vocal elements, non-vocal elements, communication, non-verbal communication.

Vokal atamasi insonning ovoz boylamlariga aloqador termin hisoblanib, so'zlovchi tomonidan chiqarilgan tovushlar (so'z emas) tushuniladi. Smits vokal atamasini quyidagicha ta'riflagan: "Vocal communication plays a particularly important role in the regulation of social interactions and in the coordination of activities in many mammals and birds that are organised into social groups".¹ Smits keltirgan ma'lumotlarda, ovoz tempini ham vokal elementlar qatoriga kiritgan va uni "Эти феномены можно систематически проанализировать как качественные характеристики и шумы, не входящие в речь как таковую. Тем не менее, хотя они вносят определенный вклад в общий смысл сообщения, сами по себе они лишены референтного смысла²." deb ta'kidlagan. Uning qayd etishicha, ushbu ekspressiv darajalar har qanday nutqiy muloqotdan ajralib turadigan oltita ovoqli kvalifikatsiyani o'z ichiga oladi:

1. Intensivlik yoki ovoz balandligini oshirish va pasaytirish. Ovoz balandligini oshirish yoki kamaytirish bitta bo'g'inga, butun jumlagi yoki xabarning ko'p qismiga ta'sir qilishi mumkin. Ovoz balandligini oshirish odatda tashvish yoki tirnash xususiyati borligini ko'rsatadi; ovoz balandligini pasaytirish norozilik yoki umidsizlik belgisi bo'lishi mumkin;

2. Umumiy ohang darajasi: ko'tariluvchi yoki tushiriluvchi ohang. Ko'tarilgan ohang odatda g'azablanish xususiyati yoki tashvish sharoitida paydo bo'ladi; pasaytirilgan ohang turli xil urg'u turlarini (shu jumladan ishonchsizlikni) ko'rsatishi mumkin;

3. Kengaytirilgan va siqilgan registr. Bu belgilar, o'z navbatida, talaffuz qilingan fonemalarning ohanglari orasidagi odatiy intervalning kengayishi va qisqarishini anglatadi;

¹ [Claudia Fichtel](#) Vocal communication in social groups – January, 2010

² Смит Невербальные вокальные феномены – April, 2015

4. Qattiqlik va ochiqlik. Bu fazilatlar psixologik jihatdan vokal apparati joylashgan mushaklarning kuchlanish darajasi bilan bog'liq. Taranglik qanchalik katta bo'lsa, siqilish ta'siri shunchalik aniq bo'ladi ("xirillash");

5. Cho'zilish va qisqarish. Bu belgilar bo'g'inlarni talaffuz qilishning individual tempiga bog'liq;

6. Nutqning tezlashtirilgan va sekin sur'ati. Cho'zish va qisqarishdan farqli o'laroq, bu xususiyatlar nutqning ko'proq hajmli qismlarini baholash uchun ishlatiladi.

Ushbu belgilar ko'p miqdorda noodatiy kontekstda sodir bo'lganda, tajribali tinglovchi, majoziy ma'noda, ularni "uchinchi quloq" ya'ni o'zining sezgilari bilan qabul qiladi. Demak, vokal elementlar paralingvistikaga asoslangan bo'lib, inson tomonidan chiqariladigan tovushlar, so'zlovchining intonatsiyasi, ovoz boylamlarining past-balandligi va tember bunga misol bo'la oladi.

Og'zaki muloqotda nafaqat vokal, balki novokal elementlarni ham mavjud. Vokal elementlar bu - og'zaki so'zlardir. Novokal elementlar esa so'z bilan aytilmaydigan belgilar hisoblanadi. Bunga misol qilib, imo-ishora tili va yozma xabarlar keltirish mumkin. Bu shakllar tovushsiz bo'lsa ham, so'zlarni yetkazib berishga va tinglovchining xabarni tushunishiga yordam beradi.

Xulosa qilib atish mumkinki, vokal elementlar og'zaki nutqda muloqotni yanada boyitishga, so'zlovchining fikrini bayon etishga, uning emotsiyalarini ko'rsatishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Khodjaeva, D. (2021). Different viewpoints on lexicography and dictionary types. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1255-1258.
2. Khodjaeva, D. I. (2019). Lexicographic codification of terms connected with nouns in explanatory dictionaries. *Международный академический вестник*, (1), 82-84.
3. Ходжаева, Д. И. (2011). Опыт количественного анализа стилистических терминов в толковых словарях (на материале толковых словарей английского, русского и узбекского языков). *Вестник Челябинского государственного университета*, (28), 130-133.
4. Khodjaeva, D. I., & Mustafoeva, P. U. (2020). PHONETIC AND GRAMMATICAL ASSIMILATION OF BORROWED WORDS. *Theoretical & Applied Science*, (11), 547-550.
5. Claudia Fichtel Vocal communication in social groups – January, 2010.
6. Смит Невербальные вокальные феномены – April, 2015.
7. Wikipedia.com.
8. Erkinovna, Y. F. Negative Politeness. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 1249-1255. <https://media.neliti.com/media/publications/344146-negative-politeness-c55f7abc.pdf>.
9. Usmonova Zarina Habibovna. (2022). TRUTH AND FAIRNESS IN “THE DEAD ZONE” BY STEVEN KING’S. *Open Access Repository*, 8(1), 77–80. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/ZH3MJ>
10. Makhmudovich, T. M. ., & O'rinbekovna, U. M. . (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *IJTIMOYIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIIY JURNALI*, 46–49. Retrieved from <http://www.sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/1154>
11. .Okil Safarovich Aliev, & Zubaydullo Izomovich Rasulov. (2021). CONCEPTUAL PROBLEMS OF SYNCHRONIC TRANSLATION. *JournalNX - A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 123–125. <https://repo.journalnx.com/index.php/nx/article/view/1165>.

INTEGRATION OF PRAGMALINGUISTICS, FUNCTIONAL TRANSLATION STUDIES AND LANGUAGE TEACHING PROCESSES

---

12. Rasulov, Z. (2022). INFORMATION FORMING TOOLS (FACTORS) IN THE STRUCTURE OF DISCOURSE. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 15(15). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6981
13. Mirzo Makhmudovich Tursunov. (2022). ANALYSIS OF SOME ENGLISH IDIOMS CONTAINING POPULAR PROPER NAMES. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 5, 62–67. Retrieved from <http://ejird.journalspark.org/index.php/ejird/article/view/98>
14. Tursunov, M. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГИПЕРБОЛЕ В РАЗНЫХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ЖАНРАХ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 22(22). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/7959